

LETONYA’NIN BAŞKENTİ RİGA’DA “ART NOUVEAU” ÜSLUBU VE MÜZESİ

Oya Şenyurt*

Özet

19. yüzyıl sonunda Avrupa ve Amerika’da gündelik kullanım eşyalarının stillerinden mimariye kadar etkili olan Art Nouveau üslubu, her ülkenin ulusal ve geleneksel mimarlık yaklaşımı, fikirsel üretimi ile genel özelliklerini sürdürmeye devam ederken, kendine has bir üsluba da dönüşmüştür. Avrupa’da pek çok kentte bu düşüncüyü yansıtan yapılara rastlamak mümkündür. Bu çalışma, Riga’ya yapılan dört günlük bir gezi sırasında elde edilen görseller, çekilen fotoğraflar ve kent incelemeleri ile sonrasında yapılan kaynak taramalarına dayalı bilgileri araştırmacılarla paylaşma isteği ile kaleme alınmıştır. Kentteki Riga Art Nouveau Müzesi ile ilişkili olarak, “Art Nouveau” ve “Milli Romantizm”in karma üslupsal özelliklerini taşıyan bazı yapılar ve bu yapıların mimarlarının incelenmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Riga, Milli Romantizm, Art Nouveau Müzesi.

Abstract

Art Nouveau style effective from the style of daily usage furnishing to the architecture in the end of 19th century in Europe and America, has turned into a specific style while continuing to maintain its general features with every country’s national and traditional architectural approach and intellectual production. This study has been written with the aim of information sharing, based on the resource scans done after the images, photographs and city studies of a 4-day travel to Riga, with the researchers. It is aimed to examine the structures having the mixed stylistic features of “Art Nouveau” and “National Romanticism” and their architectures the relation with Art Nouveau Museum in Riga.

Key Words: Riga, National Romanticism, Art Nouveau Museum.

Giriş

Art Nouveau, 1895-1905 yılları arasında Avrupa ve Amerika'da mimarlıktan başlayarak tüm sanat dallarına egemen olmuş bir üsluptur. Üsluplaştırılmış bitkisel-eğrisel bezeme anlayışı geliştirmiş olması, bu üslubu benimseyen tüm ülkelerde genel kabul görmüştür (Sözen ve Tan-yeli, 1996: 27). Ancak buna rağmen her ülkede belirli ölçülerde farklılaşan yerel özellikler göstermesi, özgün yaratıların da ortaya çıkmasını sağlayan ve mimarların yaratılarındaki sınırları deneyimledikleri bir üslup olma özelliğini belirlemektedir. Genel özelliklerinin uygulanması konusundaki tutarlıklara rağmen, üslubun her ülkede farklı adlar alması ülkelerin geleneksel mimarileri ve mimarlık düşünceleri üzerinden beslenen bir üslup özelliği gösterdiğini doğrular. Akım, Fransızca adıyla tanınıyorsa da Alman ülkelerinde "Jugendstil" olarak adlandırılır (Batur, 1996: 94-118). Bu makalede ele alınacak olan Letonya'nın başkenti Riga'daki mimarlık örneklerinin bu bağlamda, Alman "Jugendstil" ve Avusturya Art Nouveau'su "Secession" ile ilişkili değerlendirildiğini söylemek gerekir. Ancak bu ilişkinin varlığını vurgulamak amacıyla ülkelerle özelleşmiş "Art Nouveau" üsluplara gönderme yaparken "Jugendstil ve Secessionstil" gibi terimlerin kullanılacağı ve genel olarak üsluptan söz ederken akımın yaygın olarak ifade bulunduğu "Art Nouveau" teriminin kullanımının tercih edildiğini belirtmek uygun bulunmuştur.

Bu üslubu benimseyen bazı ülkelerde, üslubun adı da farklılaşmakla birlikte; üslupla ilgili bir ad üretmeyen ülkelerin mimarlık ürünlerini değerlendirirken "Art Nouveau" teriminin kullanılması daha yaygın bir eğilim gösterir. Bu makale de Avrupa'nın merkezi dışında kalan bir başkentteki "Art Nouveau" üsluplu yapılarla bu üslubun milli kimlik arayışları içinde diğer Avrupa ülkelerinden farklılaşan yönlerine ilişkin bir değerlendirme yapmak hedeflenmektedir.

Bu sebeple makalede 19. yüzyılda Avrupa'nın kuzeyinde kalan Riga'daki "Art Nouveau" üslubu ve yöreye ait bir alt akım olarak mimaride ortaya çıkan "Milli Romantizm"; hem mimarları hem de yapıları bağlamında incelenecek ve Riga Art Nouveau Müzesi özelinde döneme ilişkin mekân özellikleri değerlendirilecektir.

1. Letonya'nın Tarihine Genel Bakış ve Riga

Letonya ya da resmî adıyla Letonya Cumhuriyeti, Kuzey Avrupa'da yer alan bir ülkedir. Kara sınırlarını kuzeyde Estonya, güneyde Litvanya; doğuda ise Rusya Federasyonu ve Belarus ile paylaşmaktadır. Aynı zamanda Letonya, İsveç ile denizden sınırdadır. Ülkenin en büyük şehri, başkent Riga'dır. Riga resmi olarak 1201 yılında Haçlı Seferleri'ni takiben Piskopos Albert tarafından kurulmuştur. Ancak Riga'nın tarihi, ilk yerleşmelerle 2. yüzyıla dayanmaktadır. Kentin önemi 1282 yılından sonra artmıştır. Özellikle, Hanseatik'e üye olması, stratejik konumu, Baltık denizi kıyısında olması, Rusya ve Kuzey (Nordic) ülkeleri arasında konumlanması ve liman kenti özelliği; yüzyıllar boyunca yabancı güçlerin Riga'ya olan ilgisini arttırmıştır. İlk olarak Alman işgalinden sonra, 16. yüzyıl boyunca Riga, Polonya tarafından idare edilmiştir. 17. yüzyılda İsveç, 18. yüzyılda ise Ruslar ülkenin egemenliğini ele geçirmiştir. Riga'nın "eski kent"i bu tarihi gelişimlerin önemli bir tanıklığına sahiptir. Bu durum, 19. yüzyılın sonlarında yabancı iktidarında millet olma ile bağımsızlık kazanma fikrinin gelişmesine sebep olmuştur ve 1918 yılında Letonya amacına ulaşarak bağımsızlığını kazanmıştır. Ancak, 1940 yılında Sovyet güçleri, 1941'de Almanlar tarafından yeniden işgale uğrar. 1945 yılında Sovyetlerin eline geçen kent, 1991 yılında "Şarkı Devrimi"nin tam ortasında bir "barikat kent"e dönüşmüştür. Ülke, 21 Ağustos 1991 yılında S.S.C.B.'den ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiştir (e.t: 2016, li.lv/upload/files).

2. Riga'da Milli Romantizm ve Art Nouveau Üslubu

Riga'da 1905-1911 yılları arasında inşa edilen binaların dörtte biri Art Nouveau üslubunda inşa edilmiştir. 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Riga'da çalışan mimarların çoğu Riga Politeknik Enstitüsü'nde eğitim alan Letonyalıdır. Riga'daki Art Nouveau yapılar, bu üslubun biçimsel dilinin geniş yelpazesi içinde çok çeşitlilik gösterir. Kentte inşa edilen neredeyse her yapı, çoğu Riga Politeknik'te olmak üzere, 1869'da açılan yerel mimarlık okulunda öğrenim gören mimarlar tarafından tasarlanmıştır (Krastinš, 2005: 86). "Milli Romantik" tarzda

inşa edilen yapılar, anıtsal, hantal ve minimalist olarak tanımlanır. Cephelerdeki etnografik temalar genelde Art Nouveau ile karakterize edilerek süslenmiştir (Krastinš, 2005: 5, 8).

Baltık ülkelerinde ekonomik genişleme, Letonya'nın etnik kültürü ve milli bilincinin yeniden hayat bulmasıyla ilişkili olarak gelişmiştir. Bu sebeple, "Jugendstil" akımının Letonya'daki versiyonu tümüyle uluslararası nitelikte olmayıp, ulusallaştırılmış ve halk geleneği içinde yer edinerek Letonya'da "Milli Romantizm" in temeli haline gelmiştir (Tolloczko, 2015: 56). Krastinš'e göre, milli kimliğin mimari ile ebedileştirilmesi fikri büyük imparatorlukların sınırlarında yeşeren "Milli Romantizm" in sık sık ekonomik ve kültürel gelişmelerle imparatorluk merkezine doğru yayılmasıyla baş göstermiştir. Bu milli kimliği "Milli Romantik" mimaride simgeleştiren ülkeler içinde Finlandiya, Letonya, Rus İmparatorluğu bulunmaktadır. Slovakya, Bohemya, Moravya ve Slovenya Avusturya-Macaristan İmparatorluğu içindedir. Katalonya ise İspanya'ya bağlıdır. Bu sebeple söz konusu ülkelerin geleneksel yaklaşımlarının da tasarıma dahil edildiği farklı uygulamalar ve özgün yaratıların ortaya çıkması doğaldır (Krastinš, 2006: 395-425).

"Milli Romantik" yapılar hantal görünüşleri, anıtsallıkları ve dik eğimli çatılarıyla kent içinde diğer yapılardan kolaylıkla ayırt edilebilmektedir. Dış cephe kaplaması olarak doğal yapı malzemesinin kullanılması konusunda özen gösterilmiştir. Mimarların cephe süslemesine fazla rağbet etmeyen bir yaklaşım içinde bulunması dikkat çekicidir. Riga'nın mimari dokusu içinde "Milli Romantizm" üslubunda hızlı bir üretim gerçekleşmiştir ancak buna rağmen akım kısa sürmüştür. Organik ve paganist duygularla geleneksel ahşap mimarisi ile halk sanatının dilinden kökleşen uygulamalar, mimarların kişisel zevkleriyle dönüştürülmüştür. Bu üsluba ait yapılar kentte belirli bölgelerde inşa edilmiştir (Krastinš, 2006: 395-425). Anita Antenške göre, mimarlar yeni malzemelerin özgür yaratıcılığının farkındadır. Finli örneklerden esinlenen aynı özerklik rüyalarının paylaşıldığı ulusal bir mimari yaratmaya çalışmak, Letonyalı mimarların bakışlarını Ortaçağ'ın erken dönemlerine geri çevirmelerine ve geleneksel ahşap mimarlığının içindeki eski ruhu aramalarına sebep olmuştur. Bu sebeple

mimarlar hızla artan Letonyalı nüfusun yaşadığı kentin çağdaş yüzünü sunmak için yerel mimarinin köklerine ulaşmaya çalışmışlardır. Yapıların köşelerinde veya cephelerinde gotik şatolara benzeyen kuleler, sivri çatı külahları ya da sivri kubbeler, kısmi taş kaplama kullanımı, kalkan duvarlar, dik çatılar, cumbalar ve çıkmalar Riga'da "Milli Romantik Üslup" özelliklerini taşıyan öğeler olarak tespit edilmiştir.

20. yüzyılda Riga'da mimarların çoğu, mimarın toplumun talebine bir cevap olarak getirmesi gereken yeni eğilimleri takip etmeye heveslidir. 20. yüzyılın başlarındaki büyük inşa faaliyetleri, yeni apartman binaları içinde milli özlem ve ruhun çevrilebilirliğinin ve yaratıcılığının keşfedilmesi konusunda olanak sağlamıştır.

Bununla birlikte, Riga'da "Milli Romantizm" e katkıda bulunan tüm ustalar ve mimarlar arasında üç mimarın öneminin büyük olduğu düşünülmektedir. Bu mimarlardan her biri Art Nouveau akımına ait 10'dan fazla apartman inşaa etmiştir. Söz konusu mimarlar; Konstantin Pēkšēns, Eizēns Laube ve Aleksandrs Vanags'tır (Anteniške, t.y.: www.artnouveau-net.eu/).

1903 yılında Konstantin Pēkšēns, Riga'da pek çok eklektik akım üzerine çalışmaları bilinen bir mimardır. "Milli Romantik" akımın başlangıcı, 1905 yılına dayandırılırsa da Konstantin Pēkšēns'in Eizēns Laube ile işbirliği içinde tasarladığı apartman bloğu (Resim 1) bugün Riga Art Nouveau Müzesi olarak kullanılmaktadır, Letonya'daki Milli Romantik akımın İskandinav anlayışındaki ilk örneğidir. Alberta ve Strēlnieku sokakları köşesinde yer alan yapıda, mimari hacimlerin etkileyici kompozisyonu ve doğaya olan sevgiden esinlenilerek, Art Nouveau'da Ortaçağ geçmişini romantikleştiren dekoratif unsurlar detaylandırılmıştır (Anteniške, t.y.: www.artnouveau-net.eu/).

Resim 1. Konstantin Pekšens ve Eižens Laube tarafından tasarlanan Strēlnieku Caddesi ile Alberta Caddesi köşesinde yer alan 12 numaralı apartman, sonradan Art Nouveau Müzesi'ne dönüştürülmüştür (Oya Şenyurt, 2016).

Eižens Laube (1880-1967), 1906 yılında Politeknik Enstitüsü'nün mimarlık bölümünü bitirmiştir. 1907 yılında doçent unvanını almıştır. 1919 yılında Letonya Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nin kuruluşuna katılımcı olarak davet edilen E. Laube, 1920 yılında profesör olarak mimarlık fakültesine atanmıştır. 1919-1922 ve 1932-1934 yılları arasında fakültede dekan olarak görev yaptığı anlaşılmaktadır. Mimarın, Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan projeleri içinde 80 tane bina inşa edilmiştir. "Milli Romantizm" ve "Art Nouveau" tarzında inşa edilen bu yapıların çoğu kira evi ve kamu yapısıdır. Eižens Laube ayrıca 1920-1930'larda çok sayıda renovasyon işinde görev almıştır (e.t: 2017, <http://www.rlb.lv/rls-house>).

Eižens Laube'nin dikkat çekici yapılarından biri Alberta Caddesi no: 11'dedir (Resim 2). Mikhail Eisenstein'in zengin süslemeli yapısının tam karşısında yer alan bu yapı, açık gri, ağır/hantal görünüşlü, rustik "Milli Romantik Mimari" dili ile Anteniške söz konusu yapıyı kişileştirerek, "Yanlışlıkla bir kente gala gecesi inen, kırsala ait biri-

ni düşündürdüğünü" belirtir. Söz konusu olan bu yapıda olduğu gibi, Art Nouveau'nun bir alt akımı olarak gelişen "Milli Romantik" üslupta kullanılan açık gri renk yapıların aldığı yaşı ya da yaşlanmayı vurgular. Ayrıca yapıdaki dairesel çıkıntılar ve bu çıkıntının tepelerindeki külâhlar, eski bir kaleyi hatırlatır. Cephe kaplaması için kullanılan doğal malzemeler (kayrak taşı, doğal taş ve baki), yeni mimari tarzın dürüstlüğüne ilişkin ilkeye katkıda bulunur. Cephe dekorasyonunda kullanılan süslemeler, Letonya ve İskandinav süsleme öğelerindeki folklorik motifleri (özellikle Riga'da salyangoz kabuğu motifini taşıyan cephe süslemelerine rastlanmıştır) özgürce yorumlar (Anteniške, t.y.: www.artnouveau-net.eu/).

Resim 2. Mimar E. Laube olan, 1908 yılında "Milli Romantik" tarzda inşa edilen Alberta Sokağı No: 11'deki apartman (Oya Şenyurt, 2016).

"Milli Romantik" üslubun üçüncü önemli ve üretken mimarı Aleksandrs Vanags'dır (1873-1913). Mimarın Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra vefat etmesi sebebiyle onun yaratıcı yaşamı içinde bu mimari tarzın yeri, diğer iki meslektaşınınkinden daha önemli görünür. Mimar Aleksandrs Vanags, Letonya kültüründeki geleneksel unsurların ve folklorik motiflerin mimariye tercümesini

yapmaya kendini adanmıştır (Resim 3). Profesyonel hayatına K. Pēkšēns'in ofisinde başlamış ve 1905 yılında kendi ofisini kurmuştur (Antenišķe, t.y.: www.artnouveau-net.eu/).

Resim 3. 1906 yılında inşa edilen ve Mimar Aleksandrs Vanags'ın tasarımı olan bir apartman (Oya Şenyurt, 2016)

Sarmal dallar, masklar, eğrisel motifler, iç içe geçmiş halkalar ve renkli seramiklerden oluşan kompozisyonlarla biçimlenen bina cepheleri Art Nouveau'nun genel geçer süsleme özellikleriyle paralellik göstermekle birlikte, Riga Art Nouveau'su tüm bu süslemelere sadece Neo-Klasik ya da Neo-Gotik detayların yerleşmesiyle farklılaşmamaktadır. Riga Art Nouveau'sunun Fransa ve Belçika Art Nouveau'su örneklerinden de farklılaştığı söylenebilir. Renāte Čaupale göre, hem Letonya'da hem de Bohemya'da 20. yüzyılın başlarındaki mimari eğilimin Alman ve Avusturya geleneği ile ilişkisi özellikle, Avusturya Otto Wagner'in mimarlık okuluyla bağlantılıdır (Čaupale, e.t: 2016, www.gdynia.pl/g2/2012, 51). Gerek "Jugendstil" ve gerekse "Secessionstil"e sahip tasarımların Fransa ve Belçika'daki eğrisel mimari formlar ve süsleme öğelerinden çok, geometrik niteliğe sahip olduğunu söylemek gerekir.

Bu özgün yaratımlar içinde Mikhail Eisenstein kentte antik Mısır'a özgü mimari öğelerle, Avusturya Art Nouveau'suna (Secession) referans veren üslubu ile kent mimarisine biçim veren mimarlar arasında önemli bir yer edinmiştir (Stilis, t.y.: 9-10). Bilindiği gibi Secession, Art Nouveau'nun Fransa ve Almanya'da gelişen çiçek motifli üslubunu benimsemiştir (Ayaydın, 2015: 65).

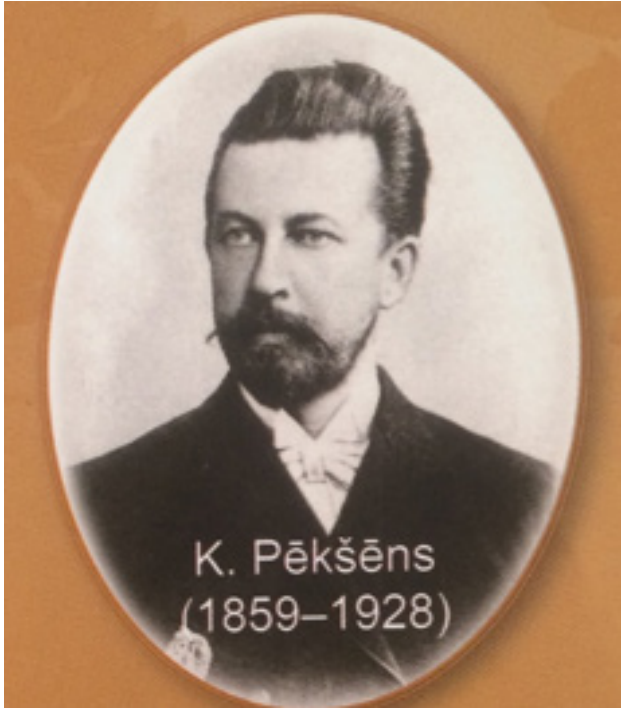
Bununla birlikte, Riga'da tarihselci üsluplarla birlikte tasarlanan ve Letonya güzel sanatlarına ilişkin ürünlerin taçlandırdığı Letonya Milli Sanat Müzesi'nin iç mekânları (Resim 4), sarmal dallı, yaprak ve gül motifli ferforje merdiven korkulukları, duvar ve tavan süslemeleri ile "Art Nouveau" üslubunun önemli bir temsilcisi olarak belirir.

Resim 4. Alman mimar Wilhelm Johann Carl Neumann'ın tasarımı olan Riga Milli Sanatlar Müzesi'ndeki (1903-1905) galeri korkuluklarında bulunan Art Nouveau detaylar (Oya Şenyurt, 2016).

2.1. Mimar "Konstantin Pēkšēns" ve Riga "Art Nouveau" Müzesi

Riga'da "Art Nouveau" tarzındaki yapılar yaklaşık bir sayı verilmek istenirse 800'ün üzerindedir. Bunların %40'ını kentin merkezindeki apartmanlar oluşturur. "Art Nouveau" binalar çok sayıda ve mimari çeşitlilikte, Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki 15 yıl boyunca inşa edilmiştir (Antenišķe, 2013: s.n.y.). Burada ele alınacak olan yapı, Konstantin Pēkšēns'in (Resim 5) Eižens Laube ile birlikte tasarladığı hem de ikâmet ettiği ve bugün "Riga Art Nouveau Müzesi" olarak kullanılan apartmandır.

Resim 5. K. Pēkšēns
(Riga Art Nouveau Müzesi broşüründeki fotoğraf kullanılmıştır).

Konstantīn Pēkšēns (1859-1928), 1875 yılında Riga Politeknik Enstitüsü'ne girmiştir. İlk olarak mühendislik bölümüne 1880 yılından sonra mimarlık bölümüne devam etmiş, öğrenci olarak çeşitli kulüplerin kurulmasında ve sportif faaliyetlerde aktif rol oynamıştır. 1885 yılında enstitüden mezun olunca Jānis Baumanis'in ofisinde, 1886 yılından itibaren ise kendi çalışmalarını başlatmıştır. 1909 yılında Riga Kent Konseyi'nin üyesi olan mimar, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Riga Kenti Özel Kurulu üyesi olması sebebiyle birkaç teknik komisyonda görev almıştır. K. Pēkšēns ayrıca, Letonya'da bazı gazetelerin yayımlanmasında da aktif rol üstlenmiştir. Mimarın profesyonel deneyimleri Birinci Dünya Savaşı'nın zararlarının nasıl tamir edilmesi gerektiği hakkında katkı vermesini kolaylaştırmıştır. Ayrıca K. Pēkšēns, kurduğu şirket sayesinde savaş öncesinde merkezi ısıtma sistemlerinin montajı ile uğraşan ve sıhhi tesisat işleri yapan yerel bir girişimci olarak Riga'da oldukça tanınmıştır. Bu şirket 1940'a kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. Eizēns Laube ile girdiği pek çok yarışmada ödüller alan K. Pēkšēns, 1928 yılında Almanya gezisinden dönemeyerek vefat etmiştir (e.t: 2017, <http://www.revolvy.com/main/index>).

Bugün Riga'da Art Nouveau Müzesi olarak kullanılan apartman daha önce de ifade edildiği gibi, K. Pēkšēns'in mimar Eizēns Laube ile birlikte tasarladığı bir yapıdır. Letonyalı ressam J. Rozentāls, K. Pēkšēns ile işbirliği içinde apartmanın merdivenin altına, duvarlara ve tavanlara "Art Nouveau" üsluplu süslemeler yapmıştır (Resim 6). Ayrıca, Rozentāls'in eserlerine ilişkin sergi, Riga Art Nouveau Müzesi içinde yer alır. 1903 yılında inşa edilen yapıda K. Pēkšēns'in 1907 yılına kadar ikamet ettiği bilinmektedir.

Resim 6. Art Nouveau Müzesi'ne dönüştürülen, Strēlnieku Caddesi ile Alberta Caddesi köşesinde yer alan, 12 numaralı apartmanın Art Nouveau tarzındaki tavan süslemeleri (Oya Şenyurt, 2016).

K. Pēkšēns'in 1903 yılında apartman olarak inşa edilen bu yapıda yer alan giriş katındaki dairei sonradan müzeye dönüştürülmüştür. (Şekil 1).

Şekil 1. Riga'da Strēlnieku Caddesi ile Alberta Caddesi köşesinde yer alan yarım daire cumbası kule ile bitirilen Art Nouveau Müzesi Mimar K. Pēkšēns'in (1859-1928) tasarımıdır. Mimarın yaşadığı daire müze olarak ziyaretçilere açıktır. Dairenin odalarının işlevleri bugün şöyledir: 1. Büyük Hol, 2. Ofis, 3. Salon, 4. Şömine Odası, 5. Yemek Odası, 6. Sergi Salonu, 7. Yatak Odası, 8. Koridor, 9. Mutfak, 10. Hizmetçi Odası, 11. Banyo, 12. Tuvalet, 13. Kiler.

Mimarın yaşadığı dairede, Riga halkının kullandığı eşyalardan toplu olarak sergilenenler dışında, büyük ölçüde daireye özgü mobilyalar ve dekorasyon da korunduğundan, bir Riga konutunun Art Nouveau iç mekân özelliklerine ilişkin bilgilere gerek mobilyalar gerekse gündelik ev eşyalarına bakarak fikir sahibi olmamız mümkündür (Resim 7-8).

Resim 7. K. Pēkšēns'in dairesinden Art Nouveau mobilyalarla döşenmiş bir köşe (Oya Şenyurt, 2016).

Resim 8. Pēkšēns'in dairesindeki konsolun üstünde sergilenen Art Nouveau gümüş fırça ve fırça altlığı olarak kullanılan tabak seti (Oya Şenyurt, 2016).

Müzedede aynı zamanda dönem kıyafetlerini giymiş hizmetçi ve ev sahipleri rollerini üstlenen tiyatro oyuncularının mekân kullanımlarını canlandırmaları, mekân-zaman deneyimlenmesinin ziyaretçilere aktarılması açısından, müze ziyaretini son derece keyifli hale getirir. İç içe geçen oda düzenine sahip daire planında, odalar kimi zaman kapılar, kimi zaman da perdelerle ayrıştırılmış ve geçişler sağlanmıştır. Dairenin giriş bölümünün tam karşısında salon yer alır, antrenin sağında yer alan kapı ise ofise açılır. Salondan sonra iç içe geçmiş oda dizileri sırasıyla, şömine odası, yemek odası, bugün sergi salonu olarak kullanılan bir oda (Pēkšēns'in çalışma odası) ve yatak odası olarak düzenlenmiştir. Yatak odası ile sergi salonu arasındaki alan ise kısa bir koridora açılır. Bu koridorda mutfak, hizmetçi odası, banyo ve küçük ofis bulunmaktadır. Söz konusu kısa koridorun sonunda yemek odasına ulaşılır. Ayrıca yemek odasından dairenin giriş bölümüne de çıkış vardır.

Böylelikle daireye giren bir kişi, dairenin tüm odalarını tavaf ederek ve ziyaretini yeniden girişe ulaşılarak tamamlar. Bu durum, salondaki misafirlere görünmeden içeri girmek isteyen birinin, girişten yemek odasına ve oradan yatak odasına ulaşmasını da sağlar. Dolayısıyla kısa koridor, odaları birbirine bağlayan bir mekân olmaktan öte hizmet alanına dönüşür. Burada iç içe geçen odaların (Resim 9) işlevleri ve içindeki "Art Nouveau" süslemeleri, mobilyalarını ve objeleri incelemek dönemin özelliklerini yansıtmaları sebebiyle önemlidir.

Resim 9. K. Pēkšēns'in dairesinde iç içe geçen odalar düzenine genel bakış (Oya Şenyurt, 2016).

Müze de sergi salonu haline getirilen odanın ilk olarak daire sahiplerinin yatak odası ya da Mimar Konstantin Pēkšēns'in çalışma odası olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. Günümüzde ise "Art Nouveau" objelerin sergilendiği bir sergi holü olarak kullanılmaktadır. Odanın özgün duvar rengi açık mavidir. Tavandaki daha koyu parçalar ve geometrik süslemeler restorasyon görmüştür. Kapılar, pencere aparatları özgündür. Odadaki tüm objeler 20. yüzyıl başına aittir (Resim 10).

Resim 10. Sergi Salonu (Oya Şenyurt, 2016).

Müze de "şömine odası" olarak adından söz edilen ve dairenin sembolü olan oda, ev sahiplerinin ve misafirlerinin şöminede yanan ateş etrafına toplanarak şarap bardağı ile söyledikleri bir mekân olarak tarif edilir. 1903 yılında odanın restorasyonu yapılmıştır. Duvarlar özgün rengi korunarak yine yeşile boyanmıştır. İç mekân Riga'da yetişen ağaçların çiçeklerinden esinlenerek yapılan motiflere dayanmaktadır. Duvarlarda kestane yaprağı ile süslü bantlar vardır. Tavan alçı dekordur. Merkezde yer alan bir paralelkenar rozeti, kestane yapraklarına ait bir boyama

çevreler. Parkeler, kapılar, pencereler ve radyatörler özgündür. Şömine odası, Riga mimarisindeki Art Nouveau döneminin özelliklerini yansıtır. Odadaki eşyalar ve objeler erken 20. yüzyıla aittir (Resim 11).

Resim 11. Şömine Odası (Oya Şenyurt, 2016).

Salon, dairenin merkezi mekânıdır. Dairenin sahipleri misafirlerini burada kabul etmiştir. Bu salonda çay içilmiş, politika ve operalar, Paris'teki son modalar ve Riga'daki son haberler konuşulmuştur. Misafirler müzik dinlemiş, şarkı söylemiş ve dans etmiştir. Oda, 1903 yılındaki haline dönüştürülmek üzere restorasyon geçirmiş ve duvarlar yeniden maviye boyanmıştır. Duvarların üstünde papatya motifleriyle süslü bir bant vardır. Tavan alçı dekordur. Odadaki ilginç elemanlardan biri cumbadır. Art Nouveau bir ahşap dekorla yaşama mekânından ayrılır. Döşemeler, çiniler, kapılar, pencereler ve radyatör özgündür. 2008 yılında restorasyona uğrayan odadaki objeler, 20. yüzyıl başına aittir (Resim 12).

Resim 12. Salon (Oya Şenyurt, 2016).

Yemek odası, apartmanın içindeki en lüks oda olarak bilinir. Arkadaşlarla yenen akşam yemekleri ve her gün aile bireylerinin birlikte yedikleri yemekler için bu oda kullanılmıştır. İki görkemli boyama motifi ve vitray camlarla, apartmanda dekorasyonu farklı tek odadır. Dekoratif boyamalar, tavandaki ahşap paneller ve çam ağacından yapılan kirişler dikkat çekmektedir. Ailenin büyükleri çoğunlukla bu odayı geleneksel menüsüyle, ciddiyet gerektiren bir mekân olarak hatırlamaktadır. Odadaki objelerin tümü 20. yüzyıl başına aittir (Resim 13).

Resim 13. Yemek Odası (Oya Şenyurt, 2016).

Sonuç

20. yüzyıl başında Baltık ülkelerindeki ekonomik iyileşme, Letonya'nın etnik kültürü ve milli bilincinin yeniden hayat bulmasıyla ilişkilidir. Bu sebeple, "Art Nouveau" üslubunun Letonya'daki versiyonu tümüyle uluslararası nitelikte olmayıp, ulusallaştırılmış ve halk geleneği içinde yer edinen özgü bir "Milli Romantizm"i ortaya çıkarmıştır. Mimari aracılığıyla milli kimliğin ebedileştirilmesi fikri büyük imparatorlukların sınırlarında yeşeren "Milli Romantizm" in sık sık ekonomik ve kültürel gelişmelerle imparatorluk merkezine doğru yayılmasıyla baş göstermiştir.

Kuşkusuz, 20. yüzyılın başlarında Letonya'daki mimarlık okullarından mezun olan mimarların da yaratıcı ruhu hem üslupsal farklılaşmada hem de yapı üretiminde önemli bir faktör olarak kaydedilmelidir. Bu mimarlardan her birinin ürettiği "Art Nouveau" ve "Milli Romantik" üsluptaki apartmanlar içinde günümüzde Riga Art Nouveau Müzesi olarak kullanılan,

Konstantin Pēkšēns'in mülkü olan apartman, kentteki simge yapılardan en önemlisidir. Yapının dışındaki Gotik üsluba ait Ortaçağ göndermeleri ve iç mekânlarında yer alan Letonya'nın bitki çeşitliliğinden ilham alan bitkisel süslemeler; Riga'daki Art Nouveau'nun batı ve orta Avrupa Art Nouveausu'ndan farklılaşan yönünü gözler önüne serer.

KAYNAKÇA

Anteniške, Anita (2013). "Art Nouveau Buildings of Riga for the

Future". Barselona: CDF International Congress.

Anteniške, Anita (t.y.). National Romanticism Apartment Buildings of

Riga. Réseau Art Nouveau Network. Elde edilme tarihi: 04.01.2016, <http://www.artnouveau-net.eu/>

Ayaydın, Abdullah (2015). "Art Nouveau Akımına 21. Yüzyıl Perspektifinden Bir Bakış". *Ulakbilge* 3/6, 59-73.

Batur, Afife (1996). "Art Nouveau Mimarlığı ve İstanbul". *Mimari Akımlar* 1, İstanbul: YEM. Yay., s. 94-118.

Čaupale, Renāte (2012). *Art Déco and Neoclassicism in 1900-1930*

Architecture Examples from Latvia, Poland and Czechoslovakia. Elde edilme tarihi: 04.01.2016, <http://www.gdynia.pl/g2/2012>, s. 51-58.

Gössel, Peter ve Leuthäuser, Gabriele (2005). *Architecture in the 20 th Century, C. 1*, Köln: TASCHEN.

Grosa, Silvija. *Motifs of Art Nouveau Décor in Riga and Their*

Sources. Elde edilme tarihi: 04.01.2016, <http://www.artnouveau-net.eu/>, s. 1-9.

Krastiņš, Jānis (2006). *Architecture and Urban Development of Art*

Nouveau-Metropolis Riga. *International Review of Sociology*, V.: 16, I.: 2, Elde edilme tarihi: 04.01.2016, <http://www.tandfonline.com/doi/10.1080/00207179.2016.1191395>, s. 395-425.

Krastiņš, Jānis (2005). "Riga'da Art Nouveau Mimarlığı". (Ed. Yıldız

Salman). *Avrupa'dan İstanbul'a Yeni Sanat: 1890-1930*. İstanbul : Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, s. 83-92.

Sīlis, Mārtiņš (t.y.). *Mikhail Eisenstein: Master of Riga Art Nouveau*. Riga: Madris.

Sözen Metin ve Uğur Tanyeli (1996). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, 4. B., İstanbul: Remzi Kitabevi.

Tolloczko, Zdzisława (2015). *At the Confluen-*

ce of Art Nouveau and Ecclectic Early Modernism in Riga's Metropolitan

Architecture. *Technical Transactions Architecture* 10-A, 52-72.

Eižens, Laube. Elde edilme tarihi: 30.01.2017, <http://www.rlb.lv/rls-house>.

Konstantīn Pēkšēns. Elde edilme tarihi: 30.01.2017, <http://www.revolvy.com/main/index>.

Many Faces of Riga. Elde edilme tarihi: 20.11.2016, <http://www.li.lv/upload/files>,

Riga. Elde edilme tarihi: 20.11.2016, <http://www.rpr.gov.lv/>.